

REPUBLIKA SLOVENIJA

KABINET PREDSEDNIKA VLADE

GOVOR

PRESEDNIKA VLADE REPUBLIKE SLOVENIJE JANEZA JANŠE NA DRŽAVNI SLOVESNOSTI OB DNEVU UPORA PROTI OKUPATORJU

(Rogla, 27. april 2007)

Spoštovane veteranke in veterani,
spoštovani predsednik državnega zbora,
predsednik državnega sveta,
ekscelence,
državljanke in državljani, gospe in gospodje!

Slovenci imamo na svojo preteklost zelo različne, včasih celo nasprotujoče si poglede. Glede dejstva, da so nas hoteli okupatorji leta 1941 kot narod izničiti, pa smo si zelo enotni. Enake poglede imamo tudi na tisto, kar se je dogajalo z našimi rojaki pod fašistično in nacistično vladavino v našem zamejstvu. Prav njihove izkušnje so bile izjemno pomembne, predvsem pa je bilo njihovo prestano trpljenje sporočilo, da brez boja ne bo šlo.

Pripadniki TIGR-a so bili v tem pogledu zgovorno opozorilo. Dejansko so ponujali tudi model odpora, ki je bil za naše civilizacijske razmere najbolj primeren. Slovenci smo torej imeli na predvečer II. svetovne vojne zelo konkretne izkušnje s fašizmom in z oblikami boja proti njemu. Ta boj je pokazal na pripravljenost na žrtve, čeprav se jim je skušal v največji možni meri tudi izogniti. To dokazuje npr. opuščeni poskus atentata na Musolinija v Kobaridu leta 1938.

Naši rojaki pod fašizmom so poznali sodne procese in obsodbe na smrt, vendar nikoli niso bili pripravljeni kloniti. A kljub temu jim je bilo človeško življenje vrednota. Misel na žrtve zaradi žrtev ali natančneje, geslo: »žrtve morajo biti«, jim je bilo tuje.

Primer velikega in najčistejšega rodoljubja predstavlja tragična usoda Šarhovich in drugih borcev Pohorskega bataljona. Njihova odločitev za oborožen boj proti okupatorju je izhajala iz spoznanja, da jih hoče nazem kot Slovence izničiti. Zato jim je izgnal in izselil inteligenco, posebno učitelje in duhovnike, skratka vse tiste, ki so stoletja ohranjali slovenstvo na Štajerskem in ga oblikovali v njegov najbolj vitalni del. Borci pohorskega bataljona so konkretno pokazali, da se je potrebno, kadar je narod ogrožen, združiti ne glede na politične razlike. Znano je, da so bili nekateri izpostavljeni pripadniki Pohorskega bataljona prej pristaši Ljotičevega gibanja, ki ga je nekdanje zgodovinskepisje označevalo kot reakcionarno. Toda bili so najprej Slovenci in šele potem politično opredeljeni.

Spoštovani.

Praznik upora je bil na žalost vse do nedavnega predvsem praznik nadaljnega ločevanja Slovencev. Pri tem so se zlorabljale enostranske interpretacije zgodovine za potrebe oblastnikov. Velika večina udeležencev II. svetovne vojne je že pokojna. Velika večina se je za odpor odločala iz rodoljubja in ni nikoli podpirala tistih, ki so nacionalni odpor proti okupatorju izkoristili za nedemokratičen prevzem

oblasti. Toda danes še vedno razpravljamo o tem, ali je za Slovence še naprej smiselno ločevanje in delitve, ali pa bomo najprej državljani Republike Slovenije v Združeni Evropi in šele potem kakorkoli drugače opredeljeni. Politično razlikovanje, politične razlike so rezultat kulturnega in civilizacijskega razvoja vsake družbe in niso same po sebi nič tragičnega. Ključno pa je vprašanje osebnih in družbenih prioritet.

Ali smo najprej slovenski državljani in potem ostalo, ali pa podrejammo slovenstvo ideološki politični opredelitvi. Predvsem tisti, ki imajo težave z lastno identiteto, te dileme, žal, ne morejo razumeti. Razglejmo se po Evropi. V nobeni stari in civilizirani evropski državi ideološke opredelitve ne ogrožajo domovine. Če imamo svojo domovino radi, potem ne more biti dilem glede temeljne lestvice državljanovih vrednot.

Za sedanjo vlado te dileme nikoli ni bilo. Združevanje s cilji hitrejšega napredka pa tudi večje socialne povezanosti Slovenije so državljanski in ne politični cilji. Zelo narobe je, kadar svojo politično prihodnost še vedno vidimo v nepomirljivi slovenski politični razcepljenosti. Zelo narobe je, kadar se zaradi nje sodržavljanom kratijo temeljne človekove pravice. Zadnji tak, vsega obžalovanja in pa tudi obsodbe vreden primer, je dolgoletno skrivanje arhivov, ki jih tisoči potrebujejo za popravo krivic, ki so jim bile prizadejane v času totalitarnega režima.

Dragi sodržavljanji!

Čas je, da tudi Slovenci v tem pogledu odrastemo, da preživimo obdobje državljanove pubertete, s katero se žal še vedno srečujemo in da s skupnimi močmi izkoristimo lepe priložnosti, ki jih je usoda namenila ravno sedaj nam živečim generacijam.

Praznik odpora je edinstvena priložnost, da skozi zgodovino pogledamo v našo sedanost. Kajti že prva slovenska tiskana beseda je povezana z uporom. Leta 1515 so v nekem dunajskem letaku objavili nekaj besed slovenske puntarske pesmi: Le vkup, le vkup uboga gmajna.

Če smo Slovenci stopili v svet tiskane besede s puntarsko pesmijo, to še ne pomeni, da smo v takratnem svetu živeli le kot uporniki. Zdi se, da smo Slovenci našo upornost znali napeti do take mere, včasih tudi za ceno žrtev, da nas ta kot celote ni ogrozila. Vsekakor pa ta tiskani zapis slovenske besede pomeni, da smo bili toliko ponosni, toliko uporni, da smo vztrajali v svojem slovenskem jeziku. To so morali upoštevati tisti, ki so pri nas utrjevali krščanstvo in zato napisali Brižinske spomenike. To so morali upoštevati tisti, ki so v srednjem veku zapisali različna slovenska besedila. To so morali upoštevati tudi protestanti, ki so pri nas širili novo vero. Kako močna je bila slovenska zvestoba samemu sebi, pove dovolj podatek, da je v času tako napetih odnosov med zemljiškimi gospodi in kmeti, spomnimo se Gubca, ravno plemstvo plačalo natis Dalmatinove Biblije v slovenskem jeziku.

Slovenska upornost se je v zgodovini izražala na splošen in poseben slovenski način. Slovenci so vselej imeli do splošnih človeških oziroma socialnih krivic enak odnos kot drugi evropski narodi. Te misli je čudovito izrazil naš koroški rojak in narodni buditelj Matija Majar Ziljski, ko je dejal: »Vsak naj v svoji deželi doma živi, kakor mu je drago. Nemec po Nemško, Italijan po italijansko, Madžar po madžarsko. Mi Slovenci pa trdno, z vso močjo zahtevamo, da tudi nas puste doma po naše živeti. Slovence po slovensko!«

Biti svoboden narod, enakopraven drugim in nobenemu podrejen, so bila načela upornosti v zadnjih stoletjih.

Seveda smo tako, kot vsi ostali narodi, iskali tudi boljše in človeka vrednejše življenjske pogoje, več kruha, pa tudi več svobode. Vendar sta bila slovenska narodnost in slovenski jezik temeljni načeli pri iskanju skupinske narodne sreče oziroma prihodnosti. Prav v imenu takih načel smo odšli iz Avstro-Ogrske. V upanju v uresničitev takih načel smo sedemdeset let vztrajali v Jugoslaviji.

Skoraj dneva pa ni bilo mogoče čakati v času fašistične in nacistične okupacije. Prezir do okupatorja so naši predniki kazali od prvega dne, od prvega dne okupacije so se pripravljali na upor. Glede na izkušnje naših rojakov pod fašistično Italijo in nacistično Avstrijo so vedeli, kaj jih čaka. Različna gledanja so bila na potek, intenziteto in oblike odpora, bile so tudi različne sebične politične kalkulacije. Ravno v tem imenu je prišlo do politične zlorabe narodnoosvobodilnega boja in Dolomitske izjave, v njihovem imenu je prišlo najprej do spogledovanja in kasneje do takoimenovanega taktičnega sodelovanja z okupatorjem.

Gledano objektivno s stališča navadnega slovenskega človeka, vrženega v vojno viхро in kasneje v krvav državljanski spopad, pa se praktično nihče ni bil pripravljen potujčiti ali pristati na fašizem oziroma nacizem. V gorje je bil slovenski narod potisnjen nasilno.

Kajti izvorni greh vsega tega zla je vendarle bila tuja okupacija. Če nje ne bi bilo, ne bi moglo priti niti do zlorab narodnoosvobodilnega boja v oblastniške namene niti do sodelovanja z okupatorjem. Zato je več kot nenormalno, pa tudi zelo škodljivo, da so ideološke razlike in pogledi na čas pred več kot 60 leti pri nas še tako živi in sedanjost obremenjujoči, medtem ko so se v državah, iz katerih je takrat prišel okupator, že zdavnaj spravili med seboj. Nad tem dejstvom se je treba resno zamisliti. Iz njega potegniti tudi pravi nauk. In se končno iskreno v celoti obrniti k prihodnosti. Ter zaživeti življenje, prosto spon ideološko razdeljene preteklosti. Slovenija si to zasluži. Slovenci si to zaslužimo in prihodnje generacije terjajo od nas, da to končno naredimo.

Pohorski bataljon je kljub svoji tragični usodi, samo en primer slovenskega žrtvovanja za svoj narod. Ob državnem prazniku slovenskega upornišтва se je treba spomniti tudi doslej običajno pozabljenih številnih izgnancev, ki jih je okupator razgnal po nekdanji Jugoslaviji, spomniti se je treba na tiste, ki so bili poslani v različna taborišča. Spomniti se moramo tudi več deset tisoč prisilno mobiliziranih v nemško vojsko. Kljub težki vojaški obveznosti in skrbi za usodo najdražjih doma so ohranjali svojo narodno zavest, prehajali na stran zaveznikov in se na različne načine vključevali v evropski odpor.

Enega izmed viškov slovenske upornosti smo Slovenci dosegli v slovenski osamosvojitvi. Tokrat je šlo za končno dejanje. Kot samostojni narod smo si želeli predvsem več svobode, v osamosvojitvev pa smo bili prisiljeni tudi zaradi boljšega in večjega kosa kruha.

Kje bi v nasprotnem primeru danes bili, lahko vidi vsak, ki potuje po nekdanji skupni državi. Samostojnost smo si priborili zato, da imamo tisto, kar imajo drugi normalni narodi. Nič več in nič manj. V svoji državi lahko živimo po slovensko. Čeprav smo nadvse pazili, da slovenska osamosvojitvev, ne na naši in ne na nasprotni strani ne bi zahtevala žrtev, se tem žal nismo mogli izogniti. Ob vznožju Pohorja je padla celo prva. Prav je, da se danes s spoštovanjem spomnimo tudi vseh, ki so padli v vojni za Slovenijo leta 1991.

Dosegli smo enega velikih ciljev naših stoletnih prizadevanj, tudi individualnih in množičnih uporov. Smo gospodar na svoji zemlji. V takih razmerah smo se lahko odločili tudi za članstvo v Evropski zvezi in NATU. Vse to ima smisel le, če nas krepi in povezuje v demokraciji in na poti k večjemu blagostanju.

Dejstva kažejo, da smo danes na dobri poti. Slovenija se zelo uspešno razvija. Kakovost življenja in blaginja prebivalcev se povečujeta. V letu 2006 smo tako zabeležili zelo visoko 5,2% gospodarsko rast, ki bo po napovedih tudi v letošnjem letu ostala visoka. Realno lahko pričakujemo, da bo BDP za leto 2006 ob končnih podatkih po kupni moči presegel 20 000 evrov na prebivalca Slovenije. To pomeni, da se v dobrem tempu približujemo povprečni razvitosti EU. Ob tem je najbolj pomembno, da so tudi ostali ekonomski kazalci zelo dobri. Inflacijo smo tudi po prevzemu evra, ki pomeni dodaten zagon in stabilnost za slovensko gospodarstvo, ohranili nizko.

Stopnja zaposlenosti se povečuje in je že tretje leto nad evropskim povprečjem. Stopnja brezposelnosti je nižja od povprečja EU in najnižja v zgodovini samostojne Slovenije. Produktivnost dela in realne plače rastejo. Tveganje revščine ostaja med najnižjimi v Uniji, vendar pa kljub temu sadovi napredka zaradi še vedno prevelike centraliziranosti in prevelikih razvojnih razlik med regijami niso dovolj pravično porazdeljeni po celotni državi. Zato, pa tudi zaradi še hitrejšega razvoja vseh, potrebujemo pokrajine, ki jih bomo oblikovali v naslednjem letu.

Spoštovani!

Prostor za letošnjo proslavo smo izbrali nedaleč od kraja tragedije Pohorskega bataljona. Njihova smrt po hrabrem bojuje osmišljena z našo svobodo in našo samostojnostjo. Z razmerami, v katerih nas nihče ne ogroža. Borci so bili različni po socialnem izvoru in političnem prepričanju, družila pa jih je želja po osebni in narodni svobodi. Zato naj bo temeljno sporočilo današnje proslave ob dnevu odpora naslednje: »Ob vseh legitimnih političnih razlikah bodimo vendarle povezani v tistih temeljnih vrednotah, ki so hrabre Pohorce združile v hrepenenju po svobodi in obrambi domovine. Le tako lahko namreč iskreno rečemo: »Slava njihovemu spominu!«

Hvala lepa.